

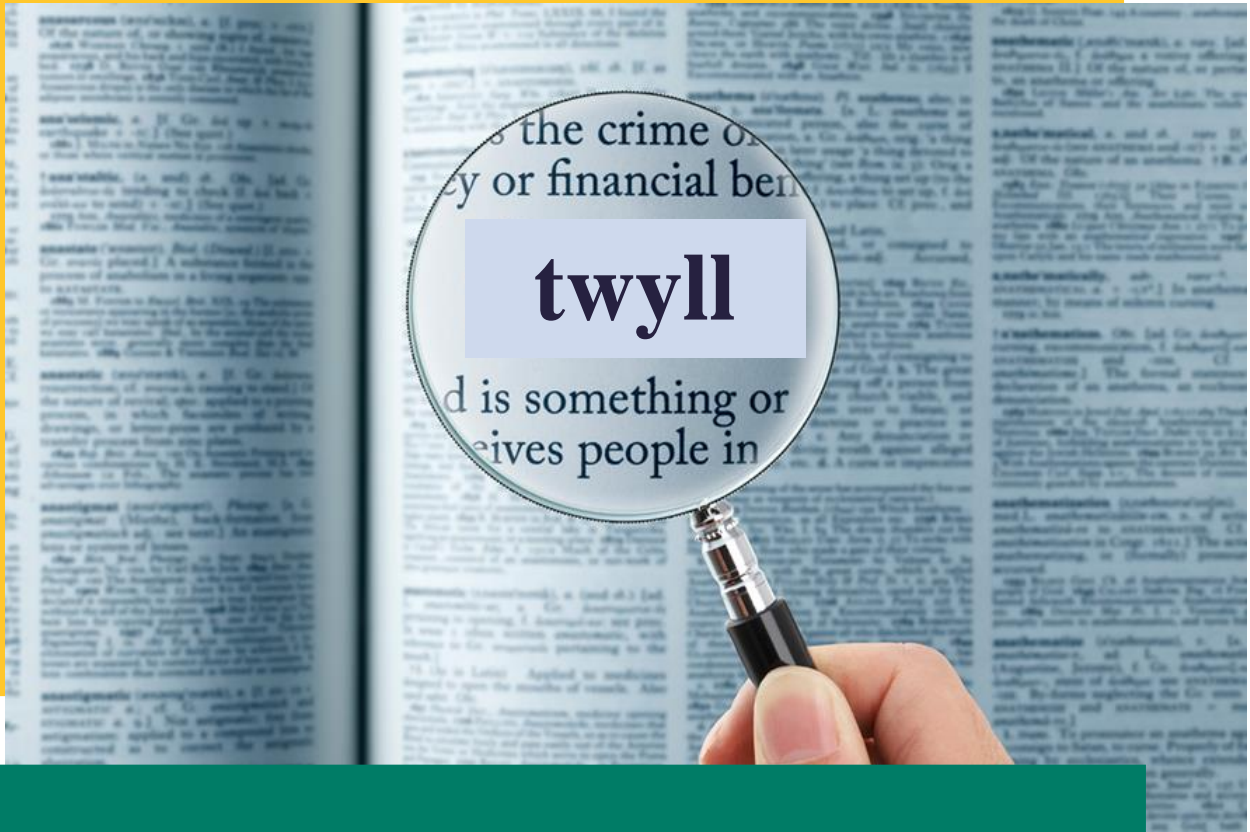
CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i:	Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio
Dyddiad:	09 Rhagfyr 2021
Pwnc:	Strategaeth atal Twyll, Llwgrwobrwyo a Llygredd 2021-24
Pennaeth Gwasanaeth:	Marc Jones Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 01248 752601 MarcJones@ynysmon.gov.uk
Awdur yr Adroddiad:	Marion Pryor Pennaeth Archwilio a Risg 01248 752611 MarionPryor@ynysmon.gov.uk
Natur a Rheswm dros Adrodd: Mae gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio gyfrifoldeb goruchwylio dros drefniadau'r Cyngor ar gyfer atal, canfod, ymchwilio ac erlyn twyll a llygredd.	

1. RHAGARWEINIAD

- 1.1. Mae'r adroddiad hwn yn cyflwyno'r gweithgaredd y bydd Archwilio Mewnol yn ei gynnal yn ystod 2021-24 i leihau'r risg o dwyll, llwgrwobrwyo a llygredd yn digwydd o fewn ac yn erbyn y Cyngor.

2. ARGYMHELLIAD

- 2.1. Bod y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn adolygu ac yn nodi strategaeth yr Archwiliad Mewnol ar gyfer gwrthsefyll twyll, llwgrwobrwyo a llygredd ar gyfer 2021-24.

STRATEGAETH ATAL TWYLL, LLWGRWOBRYO A LLYGREDD 2021-24

Marion Pryor BA MA CMIIA CPFA

Rhagfyr 2021

Pennaeth Archwilio a Risg

MarionPryor@YnysMon.gov.uk

CYNNWYS

RHAGARWEINIAD	3
BETH YW TWYLL?	4
PAM FOD ATAL TWYLL YN BWYSIG?	5
TREFNIADAU AC ADNODDAU ATAL TWYLL	6
Trefniadau'r DU ar gyfer atal twyll	6
Trefniadau Cymru gyfan ar gyfer atal twyll	6
Trefniadau Rhanbarthol	6
Trefniadau yn y Cyngor	7
RISGIAU TWYLL CYFREDOL A RISGIAU SY'N ESBLYGU AC AMCANION GWEITHREDOL	8
Twyll yn ymwneud â Thai	8
Gostyngiad Person Sengl y Dreth Gyngor	9
Consesiwn Parcio i'r Anabl	9
Twyll yn ymwneud â Grantiau	9
Caffael	10
Prynu i dalu	11
AMCANION STRATEGOL	12
Llywodraethu	12
Cydnabod	13
Atal	14
Canlyn	15
Amddiffyn ei hun a'i breswylwyr	16
Casgliad	17
ATODIAD 1 - DOGFENNAU A ADOLYGWYD	18

RHAGARWEINIAD

Mae'r adroddiad hwn yn cyflwyno'r gweithgareddau y bydd Archwilio Mewnol yn eu cyflawni yn ystod 2021-24 i leihau'r risg o dwyll, llwgrwobrwyo a llygredd o fewn y Cyngor ac yn ei erbyn.

Mae hyn yn cefnogi gofynion Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus, 2018 (PSIAS), sy'n ei gwneud yn ofynnol i'r gwasanaeth archwilio mewnol arfarnu'r posibilrwydd o dwyll a sut mae'r sefydliad yn rheoli'r risg o dwyll (Safon 2120).

Hefyd, mae Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014 yn datgan bod rhaid i swyddog ariannol cyfrifol y Cyngor (Swyddog Adran 151) sicrhau bod ei systemau rheoli cyfrifeg yn cynnwys mesurau sy'n caniatáu i wallau a thwyll gael eu hatal a'u canfod.

Mae lleihau twyll ac anghysonderau yn hanfodol i sicrhau bod adnoddau, y bwriadwyd iddynt ddarparu gwasanaethau hanfodol i breswylwyr a busnesau Ynys Môn, yn cael eu defnyddio i'r perwyl hwnnw. Mae twyll yn erbyn y Cyngor gyfystyr â dwyn arian trethdalwyr, gall niweidio enw da'r Cyngor, arwain at ddiffyg hyder ymysg y cyhoedd neu randdeiliaid, a chael effaith niweidiol ar forâl staff. Trwy fesurau atal twyll effeithiol, gall y Cyngor leihau'r risg o gamgymeriadau, colledion a thwyll.

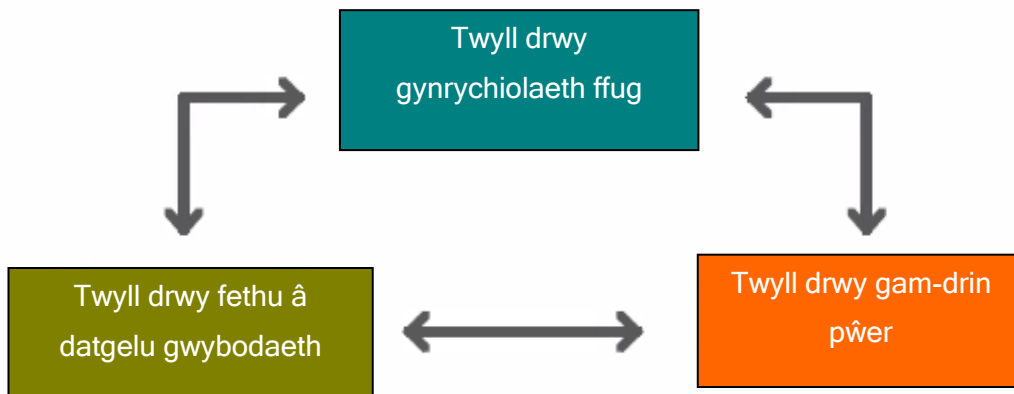
Mae twyllwyr yn adolygu ac yn mireinio eu technegau yn gyson ac mae angen i awdurdodau lleol wneud hynny hefyd. Mae angen clir am safiad cadarn wedi'i gefnogi gan aelodau etholedig, prif weithredwyr â'r rhai hynny sy'n gyfrifol am lywodraethiant. Mae hyn yn cynnwys mynd i'r afael ag ymgeisiau twyll a llygredd traws ffiniol a chyfundrefnol, yn ogystal â mynd i'r afael â risgiau newydd megis twyll ym maes gofal cymdeithasol a materion seibr.

Pwrpas y strategaeth hon yw sicrhau bod Cyngor Sir Ynys Môn yn gwneud popeth yn ei allu i fynd i'r afael â'r bygythiad hwn a lleihau'r risg o dwyll a llygredd.

BETH YW TWYLL?

Yn nodweddiadol, mae'r term 'twyll' yn disgrifio gweithgareddau megis lladrata, llygredd, gwyngalchu arian, cynllwyn, llwgrwobrwyo ac ecstorsiwn. Cyn ei ddeddfu o fewn y gyfraith, derbyniwyd yn gyffredinol bod twyll yn gysyniad cyfreithiol eang a oedd yn cyfeirio'n gyffredinol at weithred ryngwladol a oedd yn cael ei chyflawni i sicrhau mantais annheg neu anghyfreithlon ac roedd yn cael ei gynnwys mewn deddfwriaeth droseddol amrywiol arall megis Deddf Lladrata 1968.

Fodd bynnag, ers hynny, yn y DU, mae twyll wedi dod yn drosedd ynddo'i hun. Mae Deddf Twyll 2006 yn amlinellu tair ffordd y gellir cyflawni'r drosedd:

Mae Canolfan Atal Twyll CIPFA yn argymhell y diffiniad a ganlyn:

Mae twyll yn drosedd caffaelgar sy'n golygu dwyn (lladrata) trwy ryw fath o ddichell neu gamliwio

PAM FOD ATAL TWYLL YN BWYSIG?

Mae Twyll yn parhau i fod yn fygythiad ariannol sylweddol i gynghorau ac nid oes unrhyw arwydd ei fod yn arafu. Gall effeithio ar enw da ac arallgyfeirio cyllid oddi wrth wasanaethau cyhoeddus holl bwysig, gan danseilio ymddiriedaeth y cyhoedd, cynaliadwyedd ariannol ac effeithlonrwydd sefydliadol. Hefyd, mae twyll, gwyngalchu arian a chyllido terfysgaeth, yn ogystal â llwgrwobrwyo a llygredd, wedi tyfu'n aruthrol i fod yn aflwydd rhyngwladol sy'n herio llywodraethau cenedlaethol a diwydiannau preifat fel ei gilydd.

Mae CIPFA, yn ei adroddiad tracio twyll a llygredd diweddaraf, sef *y National Fraud and Corruption Tracker (2020)*, yn cydnabod bod pob punt a gollir oherwydd twyll yn golled i'r pwrs cyhoeddus ac mae'n lleihau gallu'r sector cyhoeddus i ddarparu gwasanaethau i bobl sydd eu hangen. Mae'n dyfynnu'r Dangosydd Twyll Blynyddol (*Annual Fraud Indicator*) 2017, sydd yn darparu'r set ddiwethaf o amcangyfrifon a gymeradwywyd gan y llywodraeth, ac mae'n datgan bod cost twyll i'r sector cyhoeddus yn £40.3bn y flwyddyn, gyda £7.3bn o'r cyfanswm hwn yn cael ei golli o fewn llywodraeth leol.

Mae llawer mwy i weithgareddau atal twyll llwyddiannus nag arbed arian yn unig. Gall y gweithgareddau anghyfreithlon hyn danseilio ymddiriedaeth y cyhoedd - a'r drwydded gymdeithasol sy'n hanfodol i sefydliadau weithredu'n effeithiol. Pan fydd cynghorau'n cymryd camau effeithiol i atal twyll byddant yn ailadeiladu ymddiriedaeth y cyhoedd, ac yn sicrhau bod arian prin yn cael ei ddefnyddio'n effeithiol.

Yng Nghymru, roedd adroddiad yr Archwilydd Cyffredinol (2019)¹ yn tynnu sylw at y ffaith y gallai gwasanaethau cyhoeddus yng Nghymru fod yn colli hyd at £1 biliwn y flwyddyn o ganlyniad i dwyll. Mewn cyfnod o gynni, mae'n bwysicach nac erioed bod pob corff cyhoeddus yng Nghymru'n ceisio lleihau'r risg o golledion oherwydd twyll. Mae CIPFA yn dadlau

“mae cyfrifoldeb ar arweinwyr gwasanaethau cyhoeddus i wreiddio safonau effeithiol ar gyfer atal twyll a llygredd yn eu sefydliadau. Mae hyn yn cefnogi llywodraethiant da ac yn arddangos stiwardiaeth ariannol effeithiol a rheolaeth ariannol gyhoeddus effeithiol”.

¹ 'Trefniadau Atal Twyll yn Sector Cyhoeddus Cymru - Trosolwg ar gyfer y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus', Adroddiad Archwilydd Cyffredinol Cymru, Mehefin 2019

TREFNIADAU AC ADNODDAU ATAL TWYLL

Trefniadau'r DU ar gyfer atal twyll

Mae nifer o gyrff yn cefnogi ac yn gyrru arferion atal twyll da ar draws y DU, gan gynnwys Canolfan Atal Twyll CIPFA, y Rhwydwaith Genedlaethol Atal Twyll (NAFN)² ac yn fwyaf nodedig, y Fenter Twyll Cenedlaethol (MTC).

Sefydlwyd rhaglen atal twyll y llywodraeth, sy'n cael ei rhedeg gan Swyddfa'r Cabinet, yn 1996 i warchod arian cyhoeddus a chosbi twyllwyr. Mae'n adrodd bod y rhaglen wedi canfod neu atal dros £2bn ers ei sefydlu 25 mlynedd yn ôl. Mae'n adnabod ymgeisiau i dwyllo'r llywodraeth a honnir bod y rhaglen wedi cynorthwyo cyrff cyhoeddus i atal bron i £850m o daliadau pensiwn rhag cael eu gwneud mewn camgymeriad, £370m o dwyll budd-daliadau tai a dros £300m o dwyll treth gyngor, ac mae wedi arwain at ddileu 183,000 o drwyddedau parcio i'r anabl a oedd yn annilys.

Trefniadau Cymru gyfan ar gyfer atal twyll

Canfu adolygiad diweddar o drefniadau atal twyll yn y sector cyhoeddus yng Nghymru gan yr Archwilydd Cyffredinol bod yr adnoddau a neilltuir i weithgareddau atal twyll yn amrywio'n fawr ar draws y sector cyhoeddus yng Nghymru. Ar draws llywodraeth leol yng Nghymru, mae trefniadau atal twyll yn amrywio'n fawr o gyngor i gyngor ac nid oes unrhyw dîm Cymru gyfan yn gyfrifol am weithgareddau atal twyll mewn llywodraeth leol, nac unrhyw strategaeth neu fframwaith polisi cyffredinol.

Trefniadau Rhanbarthol

Nid oes grŵp neu rwydwaith proffesiynol cyffredinol sydd yn hyrwyddo atal twyll mewn llywodraeth leol yng Nghymru'n benodol, ac i lenwi'r bwlch hwn yng Ngogledd Cymru ffurfiwyd is-grŵp o'r Bartneriaeth Archwilio Gogledd a Chanolbarth Cymru i rannu a gyrru arfer dda mewn perthynas ag atal twyll. Pan ysgrifennwyd yr adroddiad hwn, roedd wedi cyfarfod deirgwaith ac ar hyn o bryd mae'n gweithio i feincnodi arfer da mewn perthynas â'r 15 argymhelliad yn adroddiad yr Archwilydd Cyffredinol a gyhoeddwyd ym mis Gorffennaf 2020³.

² Mae NAFN yn sefydliad sector cyhoeddus sy'n cael ei gynnal gan Gyngor Bwrdeistref Fetropolitanaid Tameside. Caiff unrhyw sefydliad sydd â chyfrifoldeb am reoli arian a/neu asedau cyhoeddus fod yn aelod. Ar hyn o bryd, mae bron i 90% o awdurdodau lleol yn aelodau.

³ 'Gwella ein Perfformiad' Mynd i'r afael â Thwyll yng Nghymru' - Adroddiad Archwilydd Cyffredinol Cymru, Gorffennaf 2020

Trefniadau yn y Cyngor

Ar ôl trosglwyddo ymchwilwyr twyll o Lywodraeth Leol i'r Adran Gwaith a Phensiynau yn 2014, nid oes gan y rhan fwyaf o gynghorau yng Nghymru, gan gynnwys Cyngor Sir Ynys Môn, adnodd atal twyll pwrpasol ar draws y cyngor mwyach, ac yn lle hynny dynodwyd y rôl atal twyll yn y Cyngor i'r gwasanaeth Archwilio Mewnol.

Mae'r Côt CIPFA yn cadarnhau y bydd y gallu i weithredu'n ddibynnol ar faint a natur sefydliad a maint ei gapasiti atal twyll.

Rydym wedi penodi Uwch Archwilydd yn ddiweddar sydd yn Dechnegydd Atal Twyll Trwyddedig cymwys. Byddwn yn defnyddio eu sgiliau i yrru gweithgarwch atal twyll yn y Cyngor.

RISGIAU TWYLL CYFREDOL A RISGIAU SY’N ESBLYGU AC AMCANION GWEITHREDOL

Roedd nifer yr achosion honedig o dwyll a glywyd yn Llysoedd y DU wedi dyblu bron yn 2021, gyda 151 o achosion o gymharu â 71 yn yr un cyfnod yn 2020, ac roedd gostyngiad yng nghyfanswm gwerth yr arian a gollwyd oherwydd twyll i ychydig o dan £140 miliwn yn 2021, o gymharu ag ychydig o dan £460 miliwn yn yr un cyfnod yn 2020.

Targedwyd y cyhoedd gan droseddwyr proffesiynol yng nghanol yr aflonyddwch a achoswyd gan COVID-19, a chollwyd £37m, ac roedd hyn yn gynydd ar y swm o £20.5m ar gyfer yr un cyfnod yn 2020.

Twyll yn ymwneud â Thai

Y maes twyll sy’n tyfu fwyaf yn y DU yw tenantiaethau tai, ac amcangyfrifir y collwyd £60.1m yn 2019-20, o gymharu â £47.7m yn 2018-19. Mae twyll tenantiaeth yn cynnwys is-osod yn anghyfreithlon, olyniaeth ar gam, dweud celwydd am gytundebau tenantiaeth neu geisiadau tai a methu â datgelu newid mewn amgylchiadau, ac mae’r gost i’r trethdalwr yn filoedd o bunnoedd y flwyddyn.

Gan fod galw enfawr yn barod am dai cymdeithasol, ni ddylid gadael eiddo yn wag am fod y tenant wedi symud i fyw â phartner, neu’n byw yn rhywle arall, neu’n gwneud arian yn anghyfreithlon trwy is-osod eu tŷ cyngor. Mae twyll tenantiaeth yn atal pobl ar restr aros y Cyngor rhag cael tŷ digonol.

Er bod y Pennaeth Gwasanaethau Tai wedi asesu nad oes llawer o dwyll tenantiaeth ar Ynys Môn yn gyffredinol, byddwn yn gweithio gyda’r Fenter Twyll Cenedlaethol i nodi:

- ble y mae’n ymddangos bod unigolyn yn byw mewn dau gyfeiriad gwahanol gan awgrymu achosion posib o is-osod neu denantiaethau deuol
- achosion lle mae tenant tŷ wedi marw, ond efallai nad yw’r Cyngor wedi cael ei hysbysu felly nid yw’r tenant wedi cael ei dynnu oddi ar y denantiaeth
- ble y mae’n ymddangos bod unigolyn wedi cofrestru ar y rhestr aros gan ddefnyddio cyfeiriad gwahanol i’r un ar y system rhenti tai, gan awgrymu o bosib nad yw newidiadau mewn amgylchiadau wedi cael eu datgelu neu fod gwybodaeth ffug wedi cael ei rhoi.

Gostyngiad Person Sengl y Dreth Gyngor

Gostyngiad person sengl y dreth gyngor yw'r ail faes twyll sy'n tyfu gyflymaf yn y DU ac mae'n gyfrifol am bron i ddwy ran o dair (65%) o'r achosion o dwyll a nodwyd, ac amcangyfrifir ei fod werth £35.9m yn 2019-20 (£29.0m yn 2018-19).

Mae'r Cyngor yn defnyddio cwmni allanol i adolygu a dilysu ei hawliadau Gostyngiad Person Sengl yn rheolaidd er mwyn nodi hawliadau lle mae risg o dwyll a chamgymeriadau. Roedd yr ymarfer diwethaf ym mis Awst 2021 wedi sgrinio 11,200 o gyfrifon, targedu 2,245 o gyfrifon a nodi 484 o gamgymeriadau, ac roedd y gyfradd camgymeriadau yn 4.3%. Amcangyfrifir bod yr adolygiad hwn wedi cynhyrchu £152,090 o refeniw.

Consesiwn Parcio i'r Anabl

Mae consesiwn parcio i'r anabl (Cynllun Bathodyn Glas) yn cyfrif am 17% o'r holl achosion o dwyll sector cyhoeddus yn y DU. Byddwn yn gweithio gyda'r Fenter Twyll Cenedlaethol i nodi achosion lle mae unigolyn sydd â bathodyn glas wedi marw ond efallai nad yw'r Cyngor wedi cael ei hysbysu. Yn yr achosion hyn, rydym wedi bod yn gweithio â Chyswllt Môn i ganslo'r drwydded a diweddarau'r system i sicrhau nad yw'r bathodyn yn cael ei adnewyddu.

Fodd bynnag, mae rhai awdurdodau lleol yn cymryd camau ychwanegol i atal camddefnydd twyllodrus, megis cymryd camau i adennill y drwydded, cyfeirio'r wybodaeth at swyddogion parcio er mwyn gwirio nad yw trwyddedau'n cael eu defnyddio i osgoi ffioedd parcio, ac mae rhai awdurdodau'n defnyddio gwybodaeth i adennill cyfarpar gwasanaethau cymdeithasol a fenthycwyd i'r ymadawedig.

Byddwn yn gweithio gyda Chyswllt Môn i gryfhau ein gweithgareddau atal twyll yn y maes hwn.

Twyll yn ymwneud â Grantiau

Roedd effaith twyll yn ymwneud â grantiau (cyn talu grantiau Covid-19), yn cynrychioli 0.3% o'r holl achosion o dwyll a nodwyd yn y sector cyhoeddus yn y DU a 15% o gyfanswm y gwerth (£36.6m).

Yn sgil y pandemig COVID-19, rhoddwyd pecynnau ysgogi helaeth ar waith yn gyflym gan y llywodraeth i gynorthwyo unigolion a busnesau yn ystod y cyfnod hwn. Dangosodd profiad blaenorol o ddigwyddiadau naturiol a thrychinebau byd-eang y byddai troseddwy'r yn cymryd

mantais o'r fath sefyllfaoedd ac y gallai peth o'r cymorth fynd i'r llyfdd anghywir. Roedd grwpiau trosedd cyfundrefnol yn cyflawni twyll yn ymwneud â grantiau busnes ar lefel genedlaethol; ac roedd dynwarediad corfforaethol, hawliadau bachu cyfle a chofrestriadau ffug ar gyfer eiddo gwag yn gyffredin.

Felly, roedd y risg o daliadau afreolaidd yn uchel yn ystod yr argyfwng. Yn aml gall fod yn anodd sefydlu mesurau rheoli cadarn oherwydd cyflymder y gwaith. Fodd bynnag, cyflwynodd y Tîm Grantiau fesurau rheoli 'ffrithiant isel' ymlaen llaw (sef mesurau rheoli sylfaenol nad oeddent yn llesteirio nac yn arfarnu'r broses), ac fe wnaethom atgyfnerthu hynny trwy ddsbarthu gwybodaeth gan y Rhwydwaith Atal Twyll Cenedlaethol (NAFN) a rhoi aelod o'r Tîm Archwilio Mewnol i gynorthwyo i gynnal gwiriadau cyn talu grantiau.

Byddwn hefyd yn cynnal gweithgaredd sicrwydd cadarn ar ôl y digwyddiad. Byddwn yn gweithio â'r Fenter Twyll Cenedlaethol i adnabod y rhai hynny sy'n hawlio grantiau lluosog, y rhai hynny sy'n derbyn, trwy dwyll, Rhyddhad Ardrethi Busnesau Bach oddi mewn a rhwng awdurdodau, a'r rhai hynny sy'n hawlio arian o'r Gronfa Grantiau Busnesau Bach a Grantiau Busnesau Manwerthu, Lletygarwch a Hamdden, sydd yn annibynnol ar ei gilydd, oddi mewn a rhwng awdurdodau.

Caffael

Caffael oedd un o'r meysydd oedd â'r risg canfyddedig uchaf o dwyll yn 2019-20, a dyna oedd y sefyllfa am ddwy flynedd yn olynol. Yn llysoedd y DU, roedd cynnydd o 400% yn nifer yr achosion o dwyll caffael (o dri achos yn 2020 i 15 yn 2021) ac roedd cynnydd mewn gwerth o £2.6m yn 2020 i £9.5m yn 2021.

Felly mae angen mesurau rheoli llym a chymorth yn y maes hwn. Mae 'Twyll trwy gamddefnyddio grym' yn un o'r tair ffordd o gyflawni twyll yn ôl Deddf Twyll 2006. Mae hyn yn berthnasol i swyddogion sydd yn awdurdodi, rheoli a monitro contractau gyda'r sector preifat. Mae'r Cyngor yn derbyn bod angen cryfhau'r maes hwn, ac nad oes gennym system neu ddull cyson ar hyn o bryd.

Felly, ar hyd o bryd rydym yn cynnal adolygiad o ba mor agored yw'r Cyngor i dwyll caffael a byddwn yn cyhoeddi adroddiad yn gynnar yn 2022.

Prynu i dalu

Dim ond y chweched math mwyaf cyffredinol o sgamiau 'Trosglwyddo Taliadau Awdurdodedig' oedd sgamiau anfoneb a gorchmynion yn 2020. Fodd bynnag, roeddent yn gyfrifol am 17% o'r holl golledion, ac roedd y cyfanswm yn £81.9m. Roedd y mwyafrif o golledion yn ôl gwerth, tua £52.5m, o gyfrifon busnes neu gyfrifon nad oeddent yn rhai personol, ac roedd y taliad twyllodrus cyfartalog yn £18,871⁴.

Byddwn yn parhau i weithio gyda'r Tîm Credydwy'r i nodi ac atal camgymeriadau a thwyll, gan gynnwys trwy ddefnyddio dadansoddeg data.

---

⁴ Ffynhonnell - *Fraud - The Facts 2021*, UK Finance

AMCANION STRATEGOL

Wrth ysgrifennu ein Hadroddiad Blynyddol, fe wnaethom ystyried Côt Ymarfer CIPFA ar reoli'r risg o dwyll a llygredd (*Managing the Risk of Fraud and Corruption*) (2014)⁵ (Côt CIPFA), sydd yn nodi'r arfer orau ar gyfer gwaith atal twyll mewn llywodraeth leol, yn seiliedig ar bum egwyddor. Fodd bynnag, mae *'Fighting Fraud and Corruption Locally Strategy for the 2020s'*⁶ (FFCL) yn gyhoeddiad mwy diweddar sydd hefyd yn cael ei gymeradwyo gan CIPFA, a dyma'r strategaeth atal twyll a llygredd gyffredinol ar gyfer llywodraeth leol yn Lloegr, ac mae'n darparu glasbrint ar gyfer ymateb yn fwy cadarn i dwyll a llygredd yn erbyn awdurdodau lleol. Yn absenoldeb strategaeth benodol ar gyfer Cymru, rydym wedi ei defnyddio fel sylfaen i'n ffocws strategol.

Yn yr un modd â Chôt CIPFA, mae'r strategaeth FFCL yn canolbwyntio ar bum piler o weithgaredd, neu amcanion strategol, ac yn ein cynorthwyo i nodi ym mhle mae angen i'r Cyngor ganolbwyntio ei ymdrechion atal twyll. Y pileri yw:

Llywodraethu

<p>Sylfaen y Strategaeth yw bod <i>'y rhai hynny sy'n gyfrifol am lywodraethiant'</i> yn cefnogi'r gweithgarwch trwy sicrhau bod trefniadau cadarn ar waith a chefnogaeth gan y pwyllgor gwaith i sicrhau bod mesurau atal twyll, llwgrwobrwyo a llygredd yn cael eu gwreiddio ym mhob rhan o'r Cyngor.</p> <p>Mae trechu twyll yn fusnes i bawb, ac mae angen trefniadau mewnol cadarn ar y Cyngor, sydd yn cael eu cyfathrebu ledled y Cyngor i ddangos y diwylliant a'r ymrwymiad i atal twyll.</p>	<p>LLYWODRAETHU</p> <p>Bod â threfniadau cadarn a chefnogaeth gan y pwyllgor gwaith i sicrhau bod mesurau atal twyll, llwgrwybrwyo a llygredd yn cael eu gwreiddio ym mhob rhan o'r Cyngor</p>
<p>Amcanion:</p> <p>Mae gan y Cyngor fframwaith cadarn o weithdrefnau a pholisïau, sydd yn cyfuno i weithredu fel arf i atal gweithgarwch twyllodrus ac yn darparu'r modd ar gyfer rhoi gwybod am dwyll neu llygredd a'u hatal. Yn ogystal, bydd cael fframwaith atal twyll corfforaethol, sy'n darparu ystod gyflawn o rannau lefel uchel, yn cyfrannu at sicrhau bod gan y Cyngor strategaeth atal twyll effeithiol. Felly, byddwn yn rhoi rhaglen gynhwysfawr ar waith i ddiweddarau polisïau a chodi ymwybyddiaeth am atal twyll. Bydd pecyn e-ddysgu'n cael ei gyflwyno fel rhan o'r strategaeth hon.</p>	

⁵ <https://www.cipfa.org/services/networks/better-governance-forum/counter-fraud-documentation/code-of-practice-on-managing-the-risk-of-fraud-and-corruption>

⁶ <https://www.cipfa.org/services/cipfa-solutions/fraud-and-corruption/fighting-fraud-and-corruption-locally>

Cydnabod

I greu ymateb atal twyll, rhaid i'r Cyngor gydnabod a deall risgiau twyll ac yna arddangos hyn trwy ymrwymo'r gefnogaeth gywir ac adnodd priodol ar gyfer taclo twyll.

Mae'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth (UDA) wedi cydnabod y bygythiad o dwyll a llygredd a'r niwed y gallant eu gwneud i'r Cyngor, ei nodau a'i amcanion, ac i ddefnyddwyr gwasanaeth, trwy awdurdodi cynnwys twyll yng nghofrestr risg pob gwasanaeth.

Rydym yn cyflwyno adroddiad blynyddol i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio er mwyn caniatáu iddo herio gweithgareddau a deall gweithgareddau atal twyll y Cyngor.

CYDNABOD

Asesu a deall risgiau twyll.

Ymrwymo'r gefnogaeth gywir a thaclo twyll a llygredd.

Dangos bod ganddo ymateb atal twyll cadarn.

Cyfathrebu'r risgiau i'r rhai hynny sy'n gyfrifol am Lywodraethiant.

Amcanion:

Ar y cyd â gwasanaethau, byddwn yn datblygu tair ffrwd gwaith allweddol a fydd yn:

- ceisio nodi risgiau twyll ar draws y Cyngor
- asesu gweithgareddau rheoli twyll a'u heffeithiolrwydd, a
- neilltuo'r lefel gywir o adnoddau ar gyfer ymchwilio a chanfod twyll os rhoddir gwybod amdano

Bydd gweithgor atal twyll yn cael ei ddatblygu yn ystod 2021-22 er mwyn cynorthwyo i nodi'r risg o dwyll ar draws y Cyngor. Byddwn yn gweithio gyda'r grŵp i ddatblygu asesiad risg twyll i nodi'r achosion posib o dwyll y gallai gwasanaethau fod yn agored iddynt. Bydd yr asesiad yn amcangyfrif effaith bosib twyll neilltuoel a'r tebygolrwydd y bydd yn digwydd.

Bydd canlyniadau'r asesiad yn caniatáu i'r Cyngor gael gwell dealltwriaeth o'r amgylchedd bygythiad o dwyll y mae'n gweithredu ynddo. Defnyddir yr asesiadau hefyd fel dull i gynorthwyo'r gwaith o ganolbwyntio adnoddau ar y risgiau twyll mwyaf perthnasol.

Yn aml, atgyfeiriadau adweithiol yw prif ffynhonnell gwaith y Tîm Archwilio Mewnol.

Effrogarwch y cyhoedd neu weithwyr yn aml sy'n creu'r atgyfeiriadau hyn ac yn golygu bod modd darganfod twyll. Byddwn yn edrych ar ddarparu dull o adrodd am dwyll i staff a'r cyhoedd ei ddefnyddio i roi gwybod am bryderon.

Atal

<p>Gall y Cyngor atal a chanfod trwy wella mesurau rheoli a phrosesau yn ymwneud â thwyll, a defnyddio gwybodaeth a thechnoleg yn well, ynghyd â datblygu diwylliant atal twyll mwy effeithiol.</p> <p>Mae dyletswydd statudol ar y Cyngor o dan Adran 151 Deddf Llywodraeth Leol 1972 i sicrhau bod trefniadau priodol yn cael eu gwneud ar gyfer materion ariannol y Cyngor a'i fod yn anelu i gael systemau a gweithdrefnau ariannol cadarn ar waith sydd yn ymgorffori rheolaethau mewnol effeithlon ac effeithiol.</p>	<p style="text-align: center;">ATAL</p> <p style="text-align: center;">Gwneud y defnydd gorau o wybodaeth a thechnoleg.</p> <p style="text-align: center;">Gwella mesurau rheoli a phrosesau yn ymwneud â thwyll.</p> <p style="text-align: center;">Datblygu diwylliant atal twyll mwy effeithiol.</p> <p style="text-align: center;">Cyfathrebu ei weithgareddau a'i lwyddiannau.</p>
<p>Amcanion:</p> <p>Byddwn yn cymryd rhan yn ymarferion blynyddol a bob dwy flynedd y Fenter Twyll Cenedlaethol (MTC), sy'n defnyddio data a ddarperir gan tua 1,200 o sefydliadau sy'n cymryd rhan o'r sectorau cyhoeddus a phreifat i atal a chanfod twyll. Mae'r MTC ynparu data electroneg oddi mewn a rhwng cyrff sector cyhoeddus a phreifat, sy'n cynnwys awdurdodau heddlu, byrddau prawf lleol, awdurdodau tân ac achub yn ogystal â chynghorau lleol a nifer o gyrff sector preifat. Mae ymarfer paru data'r MTC yn chwarae rôl bwysig o ran gwarchod y pwrs cyhoeddus rhag risgiau twyll.</p> <p>Byddwn yn hyrwyddo diwylliant atal twyll ar draws y Cyngor trwy roi cyhoeddusrwydd i effaith twyll ar y Cyngor a'r gymuned gan ddefnyddio'r cyfryngau cymdeithasol.</p> <p>Byddwn yn parhau i rannu rhybuddion y Rhwydwaith Atal Twyll Cenedlaethol (NAFN) i rannau perthnasol o'r sefydliad trwy gydol y flwyddyn.</p> <p>Y ffordd orau i atal twyll yw trwy rannu gwybodaeth a chodi ymwybyddiaeth. Felly, ar y cyd â'r Tîm Hyfforddi a Datblygu, byddwn yn cynnal sesiynau rheolaidd i godi ymwybyddiaeth am dwyll, gan gynnwys cyhoeddi cylchlythyron, cynnal sesiynau hyfforddi a sesiynau briffio.</p> <p>Mae'n rhaid hysbysu Archwilio Mewnol am bob achos o dwyll. Byddwn yn adrodd ar ganlyniadau ymchwiliadau a gwersi a ddysgwyd i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio a'r Uwch Dîm Rheoli.</p>	

Canlyn

Er mai atal twyll a llygredd rhag digwydd yn y lle cyntaf yw prif nod y Cyngor, mae'n hanfodol bod ymateb gorfodaeth cadarn ar gael i fynd ar ôl twyllwyr a rhwystro eraill.

Bydd y Cyngor bob amser yn ceisio'r sanctiwn cryfaf posib yn erbyn unrhyw unigolyn neu sefydliad sy'n twyllo neu'n ceisio twyllo'r Cyngor.

Elfen ychwanegol o ymateb y Cyngor i daclo twyll yw ceisio iawndal ariannol. Mae adennill arian a gafwyd trwy dwyll yn rhan annatod o'r Strategaeth, a chymerir camau i adennill unrhyw golledion. Lle profir gweithred droseddol yna defnyddir Deddf Enillion Troseddau 2002, lle bo'n briodol, i adennill arian.

Gallai dulliau adennill eraill gynnwys achosion sifil; gorchmynion elw anghyfreithlon a gorchmynion iawndal, ond nid ydynt wedi eu cyfyngu i'r dulliau hynny yn unig.

CANLYN

Blaenoriaethu adennill colledion oherwydd twyll a defnyddio sanctiynau sifil.

Datblygu'r gallu a'r capasiti i gosbi troseddwy.

Cydweithio ar draws ffiniau daearyddol a ffiniau sectorau.

Dysgu gwersi a chau'r bylchau.

Amcanion:

Byddwn yn parhau i gydweithio ar draws rhanbarth gogledd Cymru i yrru gwelliannau mewn perthynas â gweithgareddau atal twyll, gan gynnwys mynd i'r afael â'r 15 argymhelliad a wnaed gan yr Archwilydd Cyffredinol yn ei adroddiad ym mis Gorffennaf 2020.

Byddwn hefyd yn parhau i gydweithio ar draws ffiniau cenedlaethol er mwyn cydweithio ag Is-grŵp Atal Twyll Prif Swyddogion Archwilio'r Gogledd Orllewin, i ddysgu gwersi, rhannu arfer da a chau'r bwlch.

Amddiffyn ei hun a'i breswylwyr

Mae'r thema hwn yn ymestyn ar draws pileri'r strategaeth hon ac mae'n ymwneud ag amddiffyn y Cyngor rhag trosedd ddifrifol a chyfundrefnol, diogelu unigolion rhag dioddef troseddau a diogelu rhag y niwed y gall twyll ei wneud i'r gymuned ehangach. Mae'n ymwneud hefyd â diogelu cyllid cyhoeddus, diogelu'r Cyngor rhag troseddau seibr a diogelu ei hun rhag twyll yn y dyfodol.

Mae'r Cyngor yn cydnabod nad yw twyll yn drosedd lle nad oes dioddefwyr ac mae'n ceisio gwarchod pobl fregus rhag y niwed y gall twyll ei wneud yn y gymuned.

Mae dyletswydd arnom i amddiffyn preswylwyr yn ein cymunedau rhag twyll a dylem weithio ar y cyd â swyddogion ar draws y Cyngor ac asiantaethau partner i atal twyll a diogelu pobl fregus.

AMDDIFFYN EI HUN A'I BRESWYLWYR

Bod â threfniadau cadarn a chefnogaeth y pwyllgor gwaith i sicrhau bod mesurau atal twyll, llwgrwobrwyo a llygredd yn cael eu gwreiddio ym mhob rhan o'r sefydliad.

Cydnabod y niwed y gall twyll ei achosi i'r gymuned.

Amcanion:

I sicrhau bod ein strategaeth atal twyll yn alinio â chyfrifoldebau diogelu'r Cyngor i gymryd camau pendant i warchod aelodau mwyaf bregus ein cymunedau, byddwn yn gweithio'n agos â thimau gofal cymdeithasol i ddatblygu dulliau ar y cyd i nodi arfer orau o ran rhwystro risgiau'n ymwneud â thwyll gofal cymdeithasol.

CASGLIAD

Fel gwarcheidwaid adnoddau cyhoeddus, mae cyfrifoldeb ar bob sefydliad sector cyhoeddus i ymladd twyll a llygredd. Nid yn unig y mae ymdrechion sefydliadol llwyddiannus i atal, nodi a rheoli gwahanol fathau o dwyll yn cryfhau cyflwr cyllid cyhoeddus, mae hefyd yn lliniaru risgiau moesol a risgiau i enw da ar draws y sector cyhoeddus.

Mae rhyw lefel o dwyll sector cyhoeddus yn debygol, hyd yn oed mewn cyfnodau arferol, ond mae'r un mis ar hugain diwethaf wedi esgor ar heriau heb eu tebyg, wrth i'r pandemig Covid-19 drawsnewid gwaith y Cyngor a bywydau ei staff mewn ffordd ddramatig iawn, ac wrth i gyfyngiadau'r cyfnodau clo gael effaith sylweddol ar yr economi.

Gohiriwyd y gwaith a gynlluniwyd i wella trefniadau atal twyll y Cyngor tra bod y tîm yn cynorthwyo gydag ymateb y Cyngor i'r pandemig. Mae'r strategaeth hon yn sefydlu llwybr cadarn i sicrhau bod y Tîm Archwilio mewnol yn gallu:

- addasu i'r bygythiadau a'r materion sy'n dod i'r amlwg a mynd i'r afael â risgiau twyll ar draws y Cyngor yn awr ac yn y dyfodol;
- asesu, dadansoddi ac adrodd ar risgiau twyll sy'n effeithio ar y Cyngor ar hyn o bryd ac sy'n debygol o effeithio arno yn y dyfodol;
- nodi gofynion ar gyfer gwaith atal twyll yn y dyfodol.

Cyflwynir adroddiadau i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar gynnydd yn erbyn y strategaeth a gweithgareddau sydd eu hangen i gyflawni ei hamcanion, a bydd y gwaith yn destun adolygiad parhaus.

Mae angen amlwg am safiad cadarn sy'n cael ei gefnogi gan aelodau etholedig, prif weithredwyr a'r rhai hynny sy'n gyfrifol am lywodraethiant. Bydd yn hanfodol cael trefniadau cadarn a chefnogaeth y pwyllgor gwaith i sicrhau bod mesurau atal twyll, llwgrwobrwyo a llygredd yn cael eu gwreiddio ym mhob rhan o'r sefydliad.

Yn olaf, mae ymddygiadau a gweithredoedd unigolion yn chwarae rôl holl bwysig wrth daclo risgiau twyll. Mae'n rhaid i ni gyd, yn staff ac aelodau fel ein gilydd, gyfrannu i greu diwylliant sy'n elyniaethus i'r risg o dwyll a llygredd, a thynnu llinell glir rhwng ymddygiad derbyniol ac annerbyniol o fewn y Cyngor.

ATODIAD 1 – DOGFENNAU A ADOLYGWYD

- Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus (PSIAS), Mawrth 2017
- Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014
- Fraud - The Facts 2021, UK Finance <https://www.ukfinance.org.uk/policy-and-guidance/reports-publications/fraud-facts-2021>
- CIPFA Fraud and corruption tracker, National Report 2020 (Chwefror 2021) <https://www.cipfa.org/services/cipfa-solutions/fraud-and-corruption/fraud-and-corruption-tracker>
- Fighting Fraud and Corruption Locally, A Strategy for the 2020s, <https://www.cipfa.org/services/cipfa-solutions/fraud-and-corruption/fighting-fraud-and-corruption-locally>
- Review into the risks of fraud and corruption in local government procurement, Ministry of Housing, Communities and Local Government, Mehefin 2020 <https://www.local.gov.uk/review-risks-fraud-and-corruption-local-government-procurement>
- ‘Gwella Ein Perfformiad’ Mynd i’r afael â Thwyll yng Nghymru, Adroddiad Archwilydd Cyffredinol Cymru, Gorffennaf 2020 <https://www.audit.wales/cy/publication/gwella-ein-perfformiad-mynd-ir-afael-thwyll-yng-nghymru>
- Trefniadau Atal Twyll yn Sector Cyhoeddus Cymru, Trosolwg ar gyfer y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus, Archwilydd Cyffredinol Cymru, Mehefin 2019 <https://www.audit.wales/cy/publication/trefniadau-atal-twyll-yn-sector-cyhoeddus-cymru>
- CIPFA Code of Practice on Managing the Risk of Fraud and Corruption, 2014 <https://www.cipfa.org/services/networks/better-governance-forum/counter-fraud-documentation/code-of-practice-on-managing-the-risk-of-fraud-and-corruption>